

Advies leefgebied rugstreepad in inbreidingslocatie Hoogstede te Arnhem

Een rapportage van Stichting RAVON
in opdracht van Gemeente Arnhem

C.W. Kuijsten
Augustus 2007

STICHTING RAVON
POSTBUS 1413
6501 BK NIJMEGEN
www.ravon.nl

Colofon

© 2007 Stichting RAVON, Nijmegen

Rapportnummer: 2007-59b

Tekst: Willem Kuijsten

In opdracht van: Gemeente Arnhem

Wijze van citeren: Kuijsten C.W., 2007. Advies leefgebied rugstreeppad in inbreidingslocatie Hoogstede te Arnhem, Stichting RAVON, Nijmegen.

INHOUD

1	INLEIDING	1
2	GEBIEDBESCHRIJVING EN GEPLANDE INGREEP	3
2.1	GEBIEDSBESCHRIJVING	3
2.2	GEPLANDE INGREEP	4
3	DE RUGSTREEPPAD	4
3	DE RUGSTREEPPAD	5
3.1	SOORTBESCHRIJVING	5
3.2	BESCHERMING	6
4	VOORSTEL GEMEENTE ARNHEM	7
5	OPLOSSING VOOR DE RUGSTREEPPAD	9
5.1	BEOORDELING OPLOSSING GEMEENTE ARNHEM	9
5.2	ALTERNATIEVE OPLOSSING	10
5.3	INRICHTINGSEISEN LEEFGEBIED RUGSTREEPPAD	10
5.4	BEHEER LEEFGEBIED RUGSTREEPPAD	11

Advies leefgebied rugstreeppad in inbreidingslocatie Hoogstede te Arnhem

1 INLEIDING

Binnen de gemeente Arnhem is in het gebied Hoogstede woningbouw voorzien. Op de locatie tussen de Hoogstedelaan en de Klingelbeekseweg zullen rond de 100 woningen gebouwd worden. In 2005 is een natuurtoets uitgevoerd voor het gebied Hoogstede, inventarisaties voor deze toets hebben het voorkomen van ruim 10 roepende mannetjes bevestigd (Mertens, 2005). Binnen het gebied bevindt zich een waterbassin waarin al jaren een kleine populatie rugstreeppadden voorkomt. Vanuit het waterbassin is er een verbinding voor rugstreeppadden naar het beekdal van de Slijpbeek. Het beekdal is verbonden met populaties van de rugstreeppad in de uiterwaarden en dient mogelijk als migratieroute.

Door de geplande woningbouw en het verdwijnen van pionierssituaties zal het leefgebied van de rugstreeppad verdwijnen in het gebied Hoogstede. Om de negatieve effecten van de woningbouw op de populatie rugstreeppadden te voorkomen wordt door de gemeente Arnhem de volgende maatregel voorgesteld:

Er wordt een nieuwe plek gecreëerd voor de rugstreeppad waarbij de duurzame instandhouding van de soort gewaarborgd zal blijven in het plangebied. Op de nieuwe plek wordt een nieuwe poel gegraven, met voldoende leefgebied voor de rugstreeppad. Aanvullend aan het nieuw in te richten leefgebied worden de migratiemogelijkheden richting de uiterwaarden van de Rijn verbeterd en wordt de verbinding richting de Slijpbeek in stand gehouden.

De doelstelling is het behoud van een duurzaam leefgebied voor de populatie rugstreeppadden in het gebied Hoogstede.

Aan de Stichting RAVON is door de gemeente Arnhem gevraagd of een verplaatsing van het leefgebied van de rugstreeppad in het gebied Hoogstede mogelijk is. En welke inrichtingsmaatregelen genomen moeten worden om de duurzame instandhouding van de soort in het gebied te waarborgen.

In de voorliggende rapportage worden op bovenstaande vragen antwoorden gegeven.

2 GEBIEDBESCHRIJVING EN GEPLANDE INGREEP

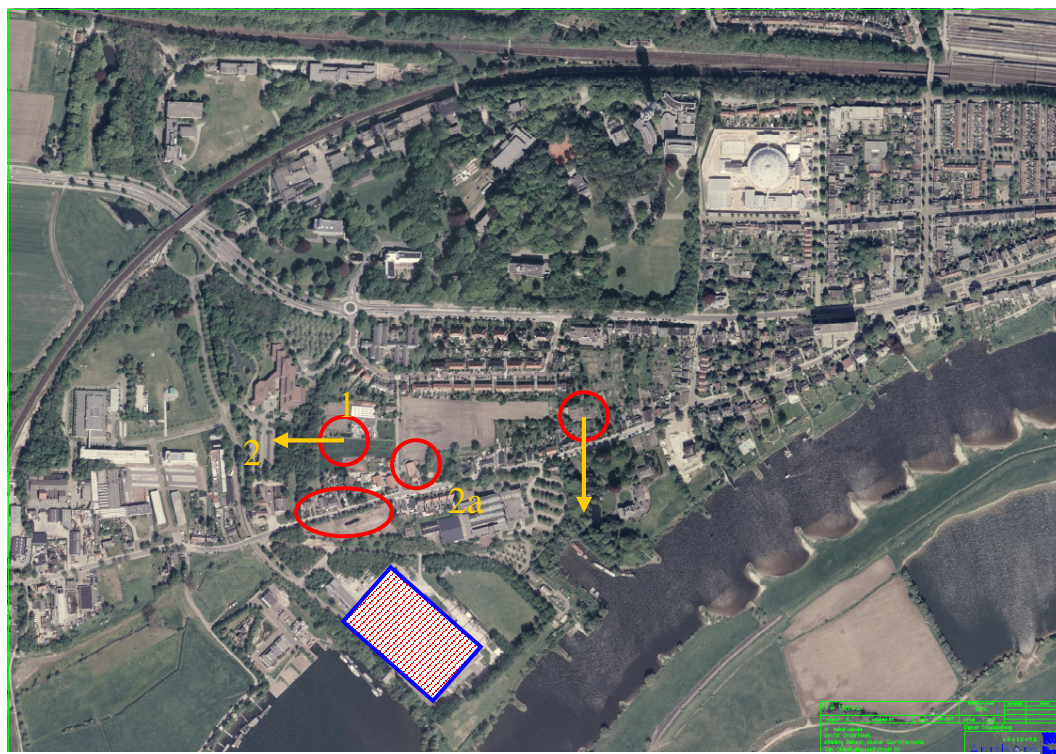
2.1 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt globaal tussen de Utrechtseweg (N225) en de rivier de Rijn, in het westen van Arnhem. Het gebied wordt begrensd door de woningbouw van de Hoogstedelaan in het noorden en de woningbouw van de Klingelbeekseweg in het zuiden.

Het gebied dat bebouwd gaat worden is een kleinschalig gebied met afwisselend (volks)tuinen, erven, schuren, bedrijven woonhuizen, bossages, akkers en braakliggend terrein. Het is een sterk dynamisch gebied met veel pionierssituaties (akkerland en overhoeken). Binnen het gebied bevindt zich een waterbassin dat bij een kas hoort waarin rugstreeppadden zich voortplanten.

Het gebied loopt van de Veluwe naar de uiterwaarden van de Rijn (noord-zuid) af in hoogte. De uiterwaarden van de Rijn zijn verbonden met de Veluwe door het beekdal van de Slijpbeek. Het beekdal is in de huidige situatie bereikbaar voor de rugstreeppadden in het gebied Hoogstede en vormt zo een verbinding naar de uiterwaarden van de Rijn.

Op de kaart hieronder is het waterbassin aangeduid met het cijfer 1, de verbinding naar het beekdal is aangegeven met de gele pijl vanaf de 1. Tevens zijn door de gemeente Arnhem geopperde alternatieve locaties weergegeven met de cijfers 2, 2a en 2b.

Kaart 1: het gebied Hoogstede.

2.2 Geplande ingreep

De ingreep bestaat uit het bebouwen van het gebied met ca. 100 woningen. De woningen zullen gebouwd worden in het midden van de hieronder afgebeelde kaart. Door de geplande bebouwing zal het leefgebied van de rugstreeppad grotendeels verdwijnen omdat voor akkers, volkstuinen, overhoeken en braakliggende terreinen minder plaats is. Ter plaatse van de verbinding met de Slijpbeek zal een nieuwe ontsluitingsweg gerealiseerd worden.

Kaart 2: inrichting woonwijk Hoogstede

3 DE RUGSTREEPPAD

3.1 Soortbeschrijving

De rugstreepad (*Bufo calamita*) is herkenbaar aan zijn gele rugstreep waaraan hij ook zijn naam te danken heeft. De rugstreep is soms onderbroken of zelfs geheel afwezig. Het is een middelgrote pad met een droge wrattige huid, geelgroene ogen met een horizontale pupil en goed zichtbare trommelvliesen. De rug is geelbruin of grijsbruin met een patroon van groenige vlekken en vaak grote rode of roodbruine wratten. De buik is licht met vaak donkere vlekjes. De rugstreepad kan tot 10 cm groot worden.

Foto 1: rugstreepad, foto: Jelger Helder

De rugstreepad komt in alle Nederlandse provincies voor, behalve in Groningen. Het zwaartepunt van zijn verspreiding ligt in West- en Midden-Nederland, langs de grote rivieren en plaatselijk op de hoge zandgronden. Hij is een bewoner van zandige terreinen met een betrekkelijk hoge dynamiek, zoals de duinen, de uiterwaarden van de grote rivieren, opgespoten terreinen, heidevelden en akkers, maar kan ook op klei- en veengronden worden aangetroffen. Dit verklaart ook het voorkomen van de rugstreepad in het gebied Hoogstede dat dicht bij de uiterwaarden van de rivier de Rijn ligt. Het gebied zelf is vrij dynamisch door de aanwezige volkstuinen en het momenteel braak liggende terrein tussen de bebouwing aan de Hoogstedelaan en de Klingelbeekseweg.

De rugstreepad plant zich vaak voort in ondiepe wateren die vrij snel opwarmen. Vaak wordt gebruik gemaakt van tijdelijke poeltjes en plassen maar ook andere wateren kunnen geschikt zijn. Zoals de meeste amfibieën is ook de rugstreepad 's nachts actief. Pas tijdens het invallen van de schemering komt hij te voorschijn om op open plekken te gaan jagen. De voortplanting is relatief laat in het jaar, vanaf half april begint de trek vanuit de overwinteringslocatie naar het voortplantingsgebied. In het water laten de mannetjes hun

luide roep horen die tot ver in de omtrek is te horen. Soortgenoten worden door het geroep aangetrokken. De rugstreeppad is een slechte zwemmer en zoekt altijd een plek waar hij kan zitten. Het voortplantingsseizoen van de rugstreeppad duurt lang en is afhankelijk van de weersomstandigheden. Zelfs in juli en augustus kunnen nog oplevingen van de voortplantingsactiviteiten plaatsvinden. Veelal na een periode van overvloedige regen en warm weer.

De ontwikkeling van ei tot juveniel voltrekt zich bij de rugstreeppad zeer snel. Hoewel het voortplantingsseizoen ongeveer een maand later begint dan bij de gewone pad, vind de metamorfose vaak tegelijkertijd plaats. De rugstreeppad is gespecialiseerd in wateren die gedurende de zomer opdrogen, het is daarom pure noodzaak voor de juvenielen om het water snel te verlaten. Het gebruik van ondiepe poelen die snel opdrogen kent zowel voordelen als nadelen. Een nadeel kan zijn dat de poel of plas te vroeg opdroogt waardoor alle larven verloren gaan. Het voordeel is dat in dergelijke wateren zeer weinig predatoren zitten en ze snel opwarmen in de zon waardoor de ontwikkeling van het ei en de larve zeer snel kan gaan.

3.2 Bescherming

De rugstreeppad staat niet op de Rode Lijst (Creemers, 1996; Hom et al., 1996), maar is wel streng beschermd door middel van de Europese Habitatrichtlijn (bijlage IV) en de conventie van Bern (bijlage II). Deze Europese richtlijnen zijn op nationaal niveau geïmplementeerd in de Flora- en faunawet, waar de soort terug te vinden is in tabel 3.

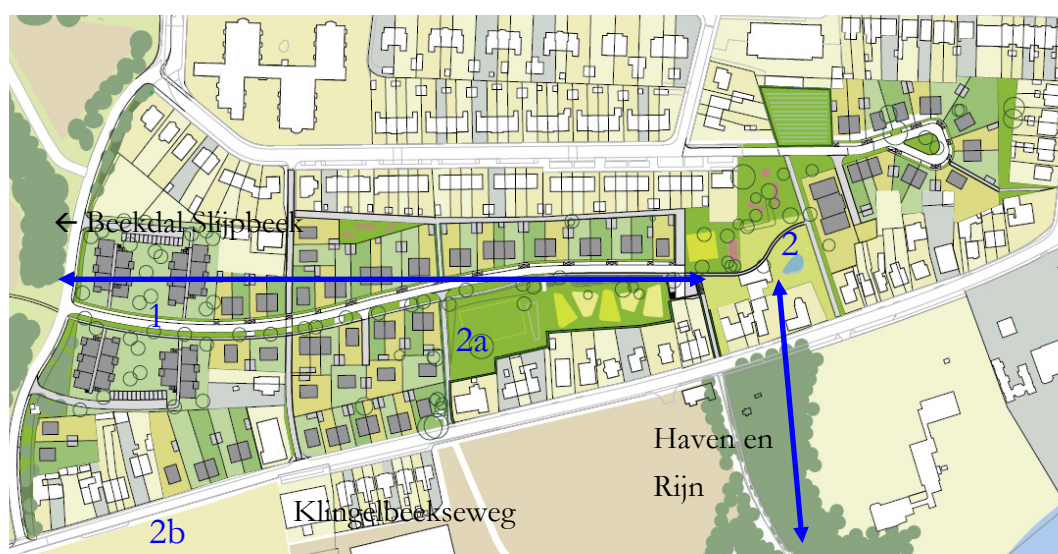
De wettelijke bescherming houdt in dat voor de soort een ontheffing noodzakelijk is, voor de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet, wanneer sprake is van ruimtelijke ontwikkeling, zoals hier het geval is. Het project kan alleen doorgang hebben als er sprake is van een bij de wet genoemd belang, er mag geen alternatief zijn voor het project en het project mag geen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

4 VOORSTEL GEMEENTE ARNHEM

Omdat het leefgebied van de rugstreepad in het gebied Hoogstede zal verdwijnen bij de geplande ingreep heeft de gemeente Arnhem een voorstel gedaan om de duurzame instandhouding van de soort te waarborgen. Het voorstel is om een nieuwe poel, met voldoende landhabitat in te passen in het huidige project (bij het cijfer 2 in onderstaande kaart). Hierbij dienen er voldoende mogelijkheden te zijn voor de rugstreepad om te migreren richting de wateren van de uiterwaarden van de Rijn (richting het zuiden). Om deze migratie-mogelijkheden zo optimaal mogelijk te maken is bijvoorbeeld gedacht aan een goede oversteekvoorziening onder of over de Klingelbeekseweg. Naast de nieuwe verbindingzone komt er een groene zone van west naar oost door het plangebied richting de Slijpbeek.

Het bovenstaande voorstel is door de gemeente Arnhem voorgelegd aan Stichting RAVON met de vraag of het leefgebied naar locatie 2 verplaatst kan worden en zo ja, welke inrichtingsmaatregelen nodig zijn om de duurzame instandhouding van de soort te waarborgen.

Alternatieven voor de verplaatsing zij locaties zijn hieronder weergegeven met 2a en 2b.

Kaart 3: nieuw leefgebied rugstreepadden en verbindingen naar Slijpbeek en uiterwaarden

5 OPLOSSING VOOR DE RUGSTREEPPAD

5.1 Beoordeling oplossing gemeente Arnhem

De gemeente Arnhem heeft aan de Stichting RAVON gevraagd of het mogelijk is om het leefgebied van de rugstreepadden te verplaatsen van locatie 1 (kaart 1) naar locatie 2 (kaart 2). En wanneer dit mogelijk is aan welke inrichtingsvoorwaarden de nieuwe locatie moet voldoen.

Aan het voorstel van de gemeente Arnhem om de duurzame instandhouding van de rugstreepad te waarborgen door het huidige leefgebied te verplaatsen naar een andere locatie in het gebied kleeft een nadeel voor de rugstreepad.

De verbinding naar de uiterwaarden op de voorgestelde locatie (2) is minder gunstig, dan op de huidige locatie. De voorziene verbinding loopt over een landgoed aan de zuidzijde van de Klingelbeekseweg naar de uiterwaarden van de Rijn. Het landgoed wordt gekenmerkt door oude loofbomen met daar tussendoor een beschaduwd pad richting de Rijn. Het gedeelte van de uiterwaarden waar deze verbinding op uit komt bestaat uit bedrijfsterrein en een haven. Het bedrijfsterrein met kantoorgebouwen wordt herontwikkeld tot appartementen. De directe omgeving van de appartementen zal bestaan uit gras en bomen en is relatief open. Ondanks deze 'groene' inrichting en het meer open karakter hiervan is er sprake van geen of een slechte verbinding met de uiterwaarden ten westen van dit gebied waar zich andere populaties van de rugstreepad bevinden.*

Zowel de beschaduwing van de verbindingroute naar de uiterwaarden als het ontbreken van een verbinding met andere populaties van de rugstreepad in de uiterwaarden zorgen ervoor dat dit voor de rugstreepad een onbruikbare verbinding is. Dat de verbinding met andere populaties ontbreekt, wordt veroorzaakt door een bedrijfsgebouw die een doorgaande route belemmerd (blauwe rechthoek in kaart 1).

Een alternatief is de groenzone die van oost naar west door het gebied zal lopen van het nieuwe leefgebied naar de Slijpbeek. De lengte van deze verbinding bedraagt ongeveer 500 meter. Hoewel de rugstreepad best 500 meter kan overbruggen, is de voorziene groenzone geen ideale verbindingzone. De zone loopt dwars door de nieuwe woonwijk en hoewel de woonwijk ruim opgezet zal worden is de maatgeving van de groenzone relatief krap. Bovendien zijn in de woonwijk tal van gevaren aanwezig in de vorm van huiskatten, honden, verkeer en dergelijke.

De door de gemeente Arnhem geopperde verplaatsing van het leefgebied van de rugstreepadden garandeert geenszins een duurzame instandhouding van de soort op deze locatie. Vermoedelijk zal de soort niet of nauwelijks gebruikt gaan maken van de locatie in het oosten van het plangebied wanneer op deze locatie inrichtingsmaatregelen voor de rugstreepad plaats zullen vinden. Dit heeft vooral te maken met de slechte bereikbaarheid van het voorgestelde leefgebied.

* Waarnemingen van de rugstreepad in de uiterwaarden zijn afkomstig uit de database gegevens van RAVON

5.2 Alternatieve oplossing

De beste oplossing voor een duurzame instandhouding van de soort in het gebied Hoogstede is het handhaven van het waterbassin en de directe omgeving ervan op de huidige locatie. Tevens zal een oversteekvoorziening gerealiseerd moeten worden onder of over de nieuwe ontsluitingweg tussen het waterbassin en de Slijpbeek.

In de huidige woningbouwplannen van de gemeente Arnhem voor het gebied Hoogstede is hiervoor geen ruimte. Op de locatie waar zich momenteel het waterbassin bevindt zullen verzorgingshuizen gebouwd worden met daaromheen een parkachtig ingerichte ruimte. Een mogelijke oplossing voor de rugstreepad zou zijn om een deel van de ruimte om de bebouwing anders in te richten. Hierbij kan gedacht worden aan ondiepe poelen voor de rugstreepad met een dynamische en relatief open omgeving.

Een alternatief voor het anders inrichten van de ruimte rondom de bebouwing is het realiseren van een nieuwe locatie meer richting het dal van de Slijpbeek of dichterbij de uiterwaarden waar zich andere populaties van de rugstreepad bevinden.

Goede mogelijkheden hiervoor zijn locatie 2a en 2b. Locatie 2a is eenzelfde locatie als locatie 2 alleen dichterbij bestaande populaties van de rugstreepad, de verbinding naar deze populaties kan daarmee makkelijker tot stand komen. Locatie 2b is een bestaande akker met poelen ten zuiden van de Klingelbeekseweg. De poelen kunnen geoptimaliseerd worden voor de rugstreepad (zie paragraaf 5.3 voor inrichtingseisen) en er zal een goede verbinding gerealiseerd moeten worden richting het dal van de Slijpbeek of de uiterwaarden. Hierbij valt te denken aan het verwijderen van een deel van het bos ten westen van de akker en het realiseren van een goede verbinding om de aanwezige infrastructuur te passeren. Van beide locaties is locatie 2b de meest gunstige vanwege de kortere afstand naar de uiterwaarden.

5.3 Inrichtingseisen leefgebied rugstreepad

De karakteristieke habitat van de rugstreepad is droog, open en meestal zandig gebied met een spaarzame vegetatie. Voortplanting vindt plaats in ondiepe, nauwelijks begroeide en vaak tijdelijke wateren die gemakkelijk opwarmen zodat de larven zich snel kunnen ontwikkelen.

Een voortplantingswater voor de rugstreepad in het nieuwe leefgebied moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- stilstaand water (hoeft niet permanent water te bevatten)
- zachte niet al te zure wateren (pH boven de 5,5)
- geen beschaduwing
- ondiepe delen, maximale diepte van de poel 60 á 70 cm.
- zeer geleidelijk aflopende oevers, bij voorkeur 1:10
- oppervlakte: zo groot mogelijk met een minimale doorsnede van 10 m.
- geen vissen
- geen bedekking van het wateroppervlak door drijvende vegetatie
- zo min mogelijk ondergedoken vegetatie

De omgeving van het voortplantingswater voor de rugstreppad moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- het omliggende gebied heeft weinig tot geen opgaande begroeiing en kan goed door de zon beschenen en verwarmd worden
- er moet minimaal 5 m² vergraafbaar zand aanwezig zijn in de omgeving, waar de rugstreppad kan foerageren en zich kan ingraven. Hiervoor kunnen zandophogingen gecreëerd worden, die toegankelijk mogen zijn voor spelende kinderen zodat dynamiek gegarandeerd is.

Denk bij de inrichting van de omgeving van de voortplantingpoel aan de huidige omgeving van het waterbassin. Het kleinschalig landgebruik met (volks)tuinen, braakliggend terrein, akkers, erven etc. vormen een dynamisch en ideale omgeving voor de rugstreppad.

5.4 Beheer leefgebied rugstreppad

Van belang bij het beheer van het leefgebied van rugstreppaden is de fasering.

- Graaf- en andere beheersactiviteiten ten behoeve van de poelen moeten uitgevoerd worden tussen oktober en maart. De dieren overwinteren dan op het land.
- Beheer van de poel bestaat uit het schonen en baggeren van de poel wanneer deze teveel vegetatie en/of slib bevat. Er dient gemiddeld eens per 5 jaar geschoond te worden en eens per 10 jaar gebaggerd.
- Graaf- en beheersactiviteiten in de landbiotoop moeten altijd gefaseerd uitgevoerd worden. Het hele jaar door verblijft altijd een deel van de rugstreppaden op het land. Slechts een deel van de populatie doet mee aan de voortplanting.
- Beheer van de landbiotoop bestaat uit het kaal houden van de bodem en het zorg dragen voor voldoende vergraafbaar zand. De frequentie van deze maatregelen is afhankelijk van de snelheid waarmee het terrein dichtgroeit.

LITERATUUR

Anonymus, 1998. Soortbeschermingsplan rugstreeppad. Rapport provincie Utrecht, Utrecht.

Beebee, T.J.C., 1983. The Natterjack Toad. Oxford University Press, 159 S.

Beebee, T.J.C. & J. Denton, 2001. The Natterjack Toad Conservation Handbook. English Nature, Countryside Council For Wales.

Hom, C.C., Creemers, R.C.M et al., 1996. Bedreigde en kwetsbare reptielen en amfibieën in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst.

Mertens, F., 2005. Natuurtoets van Hoogstede te Arnhem. Adviesbureau Mertens, Wageningen.

Rijswijk, A. van, 2006. Een rugstreeppad in de polder. Stichting RAVON, Nijmegen.

Sinsch, U., 1998. Biologie und Ökologie der Kreuzkröte Bufo calamita. Laurenti Verlag, Bochum.

Smit, G.F.J., 2002. Compensatieplan amfibieën in de wijk Schuytgraaf te Arnhem. Bureau Waardenburg, Culemborg

Smit, G.F.J. & R. van Eekelen, 2001. Compensatie natuurwaarden Boekelermeer Zuid. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Uchelen, E. van, 2006. Praktisch natuurbeheer amfibieën en reptielen. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Vermehren, K., 1977. Kikkers en padden. Uitgeverij A.A. Balkema. Rotterdam